

Nuolatinis darbas, bildant traukinių ratams, gaudžiant lėktuvams, ošiant jūros bangoms

Laimutis Didžiokas, VRM PD Transporto policijos tarnybos Štabo komisaras

1998 m. birželio 27 d.

Atkuriant Lietuvos nepriklausomybę, 1918 m. reikėjo skubiai organizuoti gyventojų apsaugą, nes po 1-ojo Pasaulinio karo, pasinaudojant suirute, siautėjo vagys, plėšikai, sukčiai ir kitokie nusikaltėliai. Apskričių ir miestų komitetai (savivaldybės) ėmėsi telkti tam tikslui savanorius ir formuoti milicijos pajėgas. 1920 m. milicija jau veikė visoje tuometinėje Lietuvos teritorijoje ir savo žinion perėmė Vidaus reikalų ministeriją.

1924 m. sausio 1 d. milicija pavadinta policija, patvirtinta susiformavusi jos struktūra, kurią sudarė keletas skirtingų tarnybų (viešoji, geležinkelių, pasienio, kriminalinė, vandens kelių, doros brigada, policijos rezervas). Ši diena yra ir Lietuvos Transporto policijos įkūrimo data, nes iki tol geležinkelio priežiūrą vykdė žandarmerija: būtent tada perėjo Vidaus reikalų ministerijos žinion ir buvo pavadinta Geležinkelio policija.

Pagrindinė krašto administravimo jėga buvo Viešoji policija. Antra po jos pagal svarbą įvardijama Geležinkelio policija, kuri turėjo jai būdingą uniformą ir ginkluotę. Pareigūnams būdavo suteikiami tarnybiniai butai, nemokamas važiavimas geležinkelio transportu ir kitos privilegijos. Šios policijos pajėgos buvo suskirstytos į nuovadas ir punktus, o jų veiklą koordinavo ir jiems vadovavo Viršininkas ir jo štabas, tiesiogiai pavaldus Piliečių apsaugos departamentui

Nuo 1935 m. Policijos departamento pirmuoju Geležinkelių policijos viršininku buvo atsargos kapitonas Vladas Gričius. Tuometinės Geležinkelių policijos žinioje buvo tvarkos palaikymas traukiniuose, geležinkelio stotyse, dirbtuvėse bei geležinkelio nelaimių ir traukiniais gabenamos kontrabandos atvejų tyrimas.

1928 m. kilo polemika dėl Geležinkelių policijos reikalingumo bei galimybių jos funkcijas perduoti Viešajai policijai. Įvertinus Geležinkelių policijos veiklos savitumus ir panašias aplinkybes, buvo atsisakyta šios policijos rūšies išformavimo.

Panaši struktūra ir funkcijos būdingos ir šiuolaikinei Transporto policijai, tik žymiai išsiplėtė veiklos sfera, padidėjo darbų apimtis. Dabartinės Transporto policijos veiklos sferai priskirtinos ir dar dviejų tuomet atskirai veikusių policijos rūšių – Vandens kelių ir Jūros apsaugos – funkcijos. Pirmosios priežiūroje buvo upių laivininkystė ir teisėtvarkos palaikymas didesnių vandens kelių zonoje, o pagrindinis Jūros apsaugos policijos uždavinys buvo kontrabandos atvejų tyrimas aptarnaujamoje teritorijoje. Tam tikslui ji turėjo laivą „Prezidentas Smetona“, kuris dėl savo griozdiškumo vėliau buvo paverstas mokomuoju. Nereikėtų pamiršti, kad Transporto policijos priežiūroje yra ir palyginti naujos transporto rūšies – oro transporto objektai.

Transporto policijos struktūroje yra šeši transporto policijos komisariatai, trys poskyriai, dvidešimt transporto policijos punktų. Visų jų veiklą organizuoja ir koordinuoja Transporto policijos tarnyba, tiesiogiai pavaldi Policijos departamentui. Nuo pat Transporto policijos atkūrimo 1991 metais jai vadovauja vyriausiasis komisaras Vincas Kazys Bagužis. Pirmuoju štabo viršininku-komisaru paskirtas Laimutis Didžiokas.

Derėtų atkreipti dėmesį į tai, kad centralizuoto transporto policijos padalinių valdymo idėja pasirodė priimtina ir kolegoms iš Norvegijos bei Škotijos, viešėjusiems mūsų šalyje praėjusiais metais. Transporto policijos veiklos pobūdį apsprendžia tam tikra aptarnaujamų objektų specifika. Pagal savo kompetenciją transporto policijos padaliniai yra eksteritorialūs, jų aptarnaujami objektai ir zonos apima kartais net keletą administracinių rajonų, esančių skirtingose apskrityse. Ypač geležinkelio transporte, kur traukiniai per trumpą laiką kerta ne tik keleto apskričių, bet ir skirtingų transporto policijos komisariatų aptarnaujamas teritorijas. Akivaizdu, kad be centralizuoto valdymo komplikotąsi nusikaltimo vietos nustatymas, operatyvus nusikaltimų tyrimas, bendrų veiksmų koordinavimas. Transporto policijos pareigūnams dažniausiai nepakanka vien teisinių žinių – būtinos specialios žinios apie konkrečios transporto rūšies (geležinkelio, oro ar jūrų) veiklos ypatumus. Vadovaujančio ir koordinuojančio organo – Transporto policijos tarnybos pareigūnai perduoda savo sukauptą patirtį kolegoms struktūriniuose padaliniuose praktinės bei metodinės pagalbos forma.

Lietuvos geležinkelio objektuose (traukiniuose, geležinkelio stotyse, konteinerių aikštelėse, geležinkelio linijose, pervažose ir kt.) kriminalinės, ekonominės ir viešosios policijos funkcijas vykdo bei atlieka operatyvinius, kvotos ir tardymo (specializuotas tardymo skyrius) veiksmus Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių bei Šeštokų transporto policijos komisariatai. Klaipėdos transporto PK, be geležinkelio, užtikrina teisėtvarką ir Jūrų transporto objektuose: tarptautinėje jūrų perkėloje „Klaipėda-Mukranas“, Valstybinėje žvejybos laivyno įmonėje „Jūra“, Krovos kompanijose „Kasko“, „Lisko“ ir „Smeltė“. Šeštokų specializuotas TPK papildomai vykdo teritorinio policijos padalinio funkcijas Šeštokų gyvenvietėje. Be jau paminėtų transporto policijos komisariatų dar yra Oro uostų TPK, aptarnaujantis tris tarptautinius civilinės aviacijos uostus (Vilniaus, Kauno ir Palangos).

Reformos eigoje Transporto policijos struktūra ir veiklos formos nuolat tobulinamos. Prieš keletą metų įsteigta Operatyvinės veiklos tarnyba (dabar skyrius), ko pasėkoje pagerėjo nusikaltimų tyrimo rezultatai. 1997 metais, reorganizuojant Transporto policijos struktūrą, atsisakyta vieno budėtojo etato bei panaikinti smulkiausi struktūriniai padaliniai – Transporto policijos postai. Atsilaisvinusiais etatais sustiprinti kiti padaliniai. Vietoje Kvotos poskyrio įsteigtas Kvotos skyrius, orientuojantis į vieną svarbiausių policijos veiklos prioritetinių kryptių – universalus ir aukštos kvalifikacijos pareigūnų ugdymą. Kadru grupės pagrindu suformuotas Personalo ir socialinių reikmių skyrius, papildytas psichologo bei fizinio ir kovinio parengimo pareigūnų etatais. Atsižvelgus į spartų kompiuterinės technikos diegimą policijos veikloje, Ryšių ir techninio aptarnavimo poskyryje įsteigtas kompiuterių eksploatacijos inžinieriaus etatas.

Statistika rodo, kad kriminogeninė situacija Lietuvos transporte pastaraisiais metais pradėjo stabilizuotis. Nusikaltimų skaičius nežymiai išaugo, bet gerokai pagerėjo jų išaiškinamumas. Ypač tai pasakytina apie nusikaltimus, susijusius su narkotikais. Transporto policijos narkotikų kontrolės grupės pareigūnai 1997 metais pastebimai suaktyvino savo veiklą, ypač teikiant metodinę pagalbą tiek transporto policijos struktūrinių padalinių, kriminalinės ir viešosios policijos, tiek aptarnaujamų žinybų (pavyzdžiui, Aviacinio saugumo tarnybos) pareigūnams.

Tiriant įvairiausių nusikaltimus bei vykdamt prevenciją, didelę reikšmę turi bendradarbiavimas su kolegomis tiek mūsų šalyje, tiek užsienyje. Palyginti seni ir rezultatyvūs kontaktai sieja Lietuvos transporto policiją su Rusijos Federacijos Kaliningrado srities transporto milicija. 1997 metais užmegzti ryšiai ir su Lenkijos, Baltarusijos bei Latvijos kolegomis ekonominių nusikaltimų tyrimo bei saugesnio krovinių gabenimo geležinkeliu srityse. Siekiant glaudesnių kontaktų su Lietuvos teritoriniais policijos padaliniais, 1997 metų pabaigoje Transporto policijos tarnyboje buvo surengtas

bendras transporto policijos bei Vilniaus miesto ir rajono, o taip pat aplinkinių rajonų teritorinių policijos komisariatų kriminalinės policijos vadovų pasitarimas, kurio metu susitarta dėl bendradarbiavimo gerinimo nusikaltimų tyrimo ir prevencijos srityse.

Didžiausią neigiamą įtaką nusikaltimų išaiškinimui turi geležinkelio automatikos ryšių bei elektros įrangos grobstymo ir gadinimo atvejai, kurių tyrimą labai apsunkina tai, kad paprastai objektai yra toli nuo gyvenamųjų vietovių (nebūna arba labai sunku nustatyti įvykio liudininkus), materialinės vertybės saugomos aplaidžiai arba visai nesaugomos, apie nusikaltimą policija informuojama po tam tikro laiko, ko pasekoje nukenčia tyrimo objektyvumas.

Operatyvinio darbo intensyvumas, užkardant ir tiriant tokio pobūdžio nusikaltimus, viena svarbiausių Transporto policijos veiklos prioritetinių krypčių 1998 metais.

Kasmet vis daugiau atskleidžiama ekonominių nusikaltimų. Rezultatai galėtų būti dar geresni, jei dėl revizorių trūkumo Valstybės kontrolės departamente bei Finansų ministerijoje netektų tiek daug laiko sugaišti, atliekant finansines revizijas (transporto policijoje nėra mokesčių ir bankininkystės specialistų). Ekonominių nusikaltimų tyrimo skyriaus darbuotojai šiais metais daugiausia dėmesio skirs galimų korupcijos faktų, susijusių su kontrabanda, atskleidimui Susisiekimo ministerijos aptarnavimo sferoje.

Transporto policijos pareigūnai ne tik tiria įvairius nusikaltimus, vykdo jų prevenciją, atlieka besislapstančių bei dingusių be žinios asmenų paiešką, bet vykdo ir viešosios policijos funkcijas. Tuo tikslu visuose transporto policijos struktūriniuose padaliniuose funkcionuoja viešosios policijos skyriai, kurių pagrindinis uždavinys – organizuoti patruliuojamą transporto objektuose, užtikrinant viešąją tvarką, keleivių ir jų turto saugumą, vykdant nusikaltimų ir kitų teisėtvarkos pažeidimų prevenciją bei kovojant su girtavimo, narkomanijos, toksikomanijos, prostitucijos apraiškomis. Beje, dauguma asocialių asmenų tradiciškai renkasi geležinkelio stotyse, ypač šaltuoju metų laiku. Pastaraisiais metais geležinkelio stotyse pastebimai išaugo ir asocialių gyvenimo būdą pamėgusių vaikų bei paauglių skaičius, o nepilnamečių reikalų tarnybos transporto policijos struktūroje nėra. Dėl šių priežasčių, o dar ir dėl to, kad pastaraisiais metais pasikeitė tam tikrų institucijų požiūris į valkataujančius asmenis, policijos pareigūnams sunkiau kontroliuoti kriminogeninę situaciją šiuose transporto objektuose, griežtai kovojant prieš smulkų ir piktybinį chuliganizmą bei antialkoholinių įstatymų pažeidimą.

Prioritetinė viešoji policija 1998 metais glaudžiai bendradarbiauja su aptarnaujamų žinybų administracija, ypač su SPAB „Lietuvos geležinkeliai“ keleivių aptarnavimo tarnybomis. Užmegzti ir tarptautinio bendradarbiavimo ryšiai su kaimyninėmis šalimis dėl saugaus keleivių ir krovinių gabenimo geležinkeliu. Pavyzdžiui, 1997 metais Lenkijos teritorijoje buvo prasidėję mūsų šalies traukiniais vykstančių keleivių apiplėšinėjimai. Surengus Varšuvoje Lietuvos ir Lenkijos institucijų, atsakingų už geležinkelio keleivių saugumą, susitikimą ir suderinus tarpusavio bendradarbiavimo veiksmus, buvo pasiekta teigiamų rezultatų – traukinių užpildinėjimai liovėsi.

Labai svarbios ir atsakingos funkcijos transporto policijai skirtos transporto avarių, katastrofų ir kitų ekstremalių situacijų atvejais. Įvykus gaisrui, sproгимui, stichinei nelaimėi, avarijai ar terorizmo aktui geležinkelyje, oro ar jūrų transporto objektuose, transporto policijos pareigūnai privalo blokuoti įvykio vietą ir užtikrinti jos saugą, nustatyti įvykio priežastis ir nukentėjusiųjų tapatybes, talkinti atliekant gelbėjimo ir atstatymo darbus, reikalui esant organizuoti evakuaciją. Pavyzdžiui, susidarius

ekstremaliai situacijai Ignalinos AE prireiktų vien geležinkeliu evakuoti gyventojus mažiausiai 30 km spinduliu.

Gerėjantys Transporto policijos veiklos rezultatai rodo, kad dirbama reikiama kryptimi. Žinoma, nepavyksta išvengti ir didesnių ar mažesnių nesklandumų. Ne visi pareigūnai sugeba savo tarnybinių veiklą priderinti prie besikeičiančių laikmečio reikalavimų. Sąmoningumo lygio kėlimas neatsiejamas nuo kvalifikacinių įgūdžių tobulinimo. Pagal galimybes stengiamasi sudaryti kuo geresnes sąlygas pareigūnams kelti savo kvalifikaciją įvairiose mokymo įstaigose, kas mėnesį vyksta kompleksinio pareigūnų mokymo užsiėmimai diferencijuotose pagal pareigūnų veiklos pobūdį grupėse, leidžiamas sienlaikraštis, vedamas metraštis.

Efektyviam transporto policijos darbui nemažai neigiamos įtakos turi materialinio-techninio aprūpinimo problemos. Jų sumažėtų, jeigu transporto policija patalpomis, ryšio ir kitomis priemonėmis būtų aprūpinama ne aptarnaujamų žinybų, bet centralizuotai iš Valstybės biudžeto, kaip ir kiti padaliniai. Transporto policijos padaliniais labai reikalingi padidinto pravažumo automobiliai, nes dažniausiai nelaimingo atsitikimo ar nusikaltimo vieta būna tokioje vietovėje, kur nėra privažiavimo kelių, toli nuo miestų ir gyvenviečių. Dėl šių priežasčių būtini didesni degalų limitai, naktinio matymo prietaisai. Būtinios tobulesnės ryšio priemonės (ypač mobilios radijo stotys), kurių normaliam darbui nepakanka, o šiuo metu naudojamos yra tiek fiziškai, tiek moraliai pasenusios. Trūksta specialiai įrengtų saugyklų materialinėms vertybėms (dideliais kiekiais ar didelių gabaritų), kaip daiktiniams įrodymams talpinti ir saugoti, ypač turint omenyje geležinkeliu gabenamus krovinius. Klaipėdos transporto PK aptarnaujamuose objektuose reikalingas kateris (vietoje nurašyto) ir specialiosios priemonės krovinių patikrinimui konteineriuose, autotreileriuose, vagonuose. Narkotikų, ginklų ir šaudmenų paieškai būtini specialiai apmokyti šunys. Akivaizdu, kad daug spręstinių materialinių problemų, deja, tenka pripažinti, kad turimi ištekliai dažnai netausojami.

1998 metais transporto policija, išanalizavusi ir įvertinusi savo veiklos rezultatus, toliau dirbs savo darbą, kad saugus būtų visų trijų aptarnaujamų transporto rūšių keleivių ir krovinių gabenimas, kad kuo mažiau nusikaltimų ir kitokių teisėtvarkos pažeidimų įvyktų geležinkelio stotyse, traukiniuose, oro ir jūros uostuose. Didžiausias dėmesys skiriamas anksčiau jau paminėtoms prioritetinėms veiklos kryptims, iš kurių viena svarbiausių – neigiamų socialinių reiškinių vystymosi šalies transporte tyrimas ir kompleksinių priemonių nustatymas savalaikiam tų reiškinių neutralizavimui.

Apie autorių:

Laimutis Didžiokas gimė 1942-11-15 Širvintų rajone. 1961 m baigė Bagaslaviškio vidurinę mokyklą, 1978 m. – VRM Minsko aukštąją mokyklą.

1963-66 m. tarnavo TSRS raketinėje kariuomenėje (raketinės kariuomenės leitenantas);

Nuo 1967 m. dirbo VRM sistemoje:

1967-71m. – „Dinamo“ sporto draugijos vyr. instruktorius;

1971-79 m. – LTSR VRM milicijos mokyklos operatyvinių-tarnybinių disciplinų dėstytojas;

1979-83 m. – VRM Kriminalinės paieškos valdybos vyresnysis operatyvinis įgaliotinis;

1984-90 m. tarnavo LTSR Transporto policijos valdybos struktūriniuose padaliniuose;

Nuo 1991-03-19 paskirtas pirmuoju LR Transporto policijos valdybos (tarnybos) štabo viršininku-komisaru.

Nuo 2015 m. Lietuvos policijos veteranų asociacijos Vilniaus filialo valdybos narys.